

Сучасні тенденції навчальної комунікації вчителя початкової школи

Галина Іванівна Крохмальна

кандидат філологічних наук, асистент кафедри початкової та дошкільної освіти
факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Здатність до створення можливостей ведення сучасної навчальної комунікації, зростання вимог, умов і мотивації до обміну інформацією у віртуалізованому «цифровому суспільстві» є серйозними викликами і перспективами щодо компетенцій фахової підготовки педагога у ХХІ столітті. Науковий редактор журналу «Експерт» О. Привалов проблему шкільних комунікацій ставить чітко і гостро: «Головні проблеми масової школи не економічні, а соціальні й комунікативні. Вирішувати їх треба негайно, тому що вже майже пізно». [5]

Проблеми вивчення комунікації у різних аспектах становлять осердя багатьох сучасних наукових досліджень. Вагомий внесок для формування нашого погляду на розвиток означеного явища здійснили: К.Беррі, А.Пулфорд, Ф.Котлер, П.Сміт, Д. Шульц, Дж.Бернет, С. Моріарті, Д.Балуєв, Г.Почепцов, Є. Старіш, О. Тавокін, А.Чичановський, Ф.Шарков, Л.Виготський, Р. Якобсон, Н. Волкова, В. Буряк, В. Вишняков, М.Молоканов, Л.Ситниченко і ін.

Важливу думку щодо комунікації як поняття певного зв'язку висловив Ф. Бацевич. На думку вченого, спілкування – це сукупність зв'язків і взаємодій людей, суспільств, суб'єктів (класів, груп, особистостей), у яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками та результатами діяльності. Це комплексне поняття, що охоплює всі типи процесів взаємозв'язку і взаємодії людей. Комунікація ж, як правило, пов'язана лише з інформаційним зв'язком. [1, с.27]

Н. Волкова визначає професійно-педагогічну комунікацію як систему безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання й управління процесом комунікації, регулювання педагогічних відносин. [2]. «Професійно-педагогічна комунікація як специфічний процес взаємообміну інформацією у системах "людина – людина", "людина – комп'ютер", "людина – комп'ютер – людина" є засобом здійснення професійної діяльності вчителя, майстерність якого має ґрунтуватись, з одного боку, на спеціальних професійних знаннях та різнобічних фахових уміннях, а з іншого – на вмінні здійснювати взаємообмін інформацією з учнями, батьками, колегами, адміністрацією, працівниками освіти тощо, досягаючи взаєморозуміння. Успішність її реалізації забезпечує компетентність у здійсненні комунікації – інтегральне особистісне утворення, що поєднує усвідомлене розуміння вчителем цінності комунікативної діяльності, теоретичну і практичну готовність до її кваліфікованого виконання.» [3]

Педагогічна комунікація є основною формою педагогічного процесу, продуктивність якого обумовлена цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки. Розгортається вона у процесі спільної комунікативної діяльності людей, опосередкованої взаємообміном інформацією, за якої кожен з його учасників засвоює загальнолюдський досвід, суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, знання і способи комунікативної діяльності, виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формується як особистість і як суб'єкт комунікації. У цьому сенсі комунікація, комунікативна діяльність є важливими чинниками психічного розвитку людини. [2]

Провідним суб'єктом педагогічної комунікації є учитель, комунікативна діяльність якого має бути спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості. Будучи учасником комунікації, він повинен дбати про навчання, виховання, розвиток вихованців. Комунікативною метою учителя є не лише досягнення взаєморозуміння у спілкуванні, а й ініціювання всебічного, гармонійного розвитку учнів. Цього він може досягти, усвідомлюючи унікальність і неповторність дитини як індивідуальності, враховуючи динамічність змін, що відбуваються з нею, розуміючи складність і неоднозначність процесу розвитку, вміючи бачити віддалені перспективи взаємодії, вселяючи тим, із ким спілкується, впевненість в успішному оволодінні знаннями, правильному особистісному зростанні. Вчитель має усвідомлювати, що головна відповідальність за успіх комунікації покладена саме на нього як фахівця, який може і повинен знайти вихід із будь-якої комунікативної ситуації. [2]

Педагогічна комунікація ставить певні вимоги до якостей особистості вчителя, найважливішою серед яких є комунікативність як необхідна передумова успішної й активної роботи з педагогічною інформацією, спрямованою на навчання і виховання учнів. [4, с.12]

Невід'ємною складовою професії педагога є інтенсивна комунікація, яка здійснюється по горизонталі – комунікація з колегами, працівниками педагогічних установ і по вертикалі – спілкування з керівниками й учнями, у навчальному закладі і за його межами у письмовій і в усній формах, контактним способом і опосередковано (документація і комп'ютерна комунікація) і слугує головним засобом розв'язання багатопланових і педагогічних завдань. [6, с, 203] Поряд із традиційними засобами комунікації набувають актуальності сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Сьогодні недостатньо чітко визначені напрямки педагогічної діяльності вчителя орієнтовані на комп'ютерну підтримку навчального процесу і, на жаль, не розроблена методика їх практичного наповнення. Моментальна доступність в Інтернеті опублікованої інформації є зручною для педагогічної комунікації. Саме тому, мобільність та доступність блогів є важливою у творенні інформаційного суспільства й просто у комунікації та обговоренні будь-яких ідей поміж людьми.

Більшість блогів приватного характеру становлять інтерес лише для невеликої групи людей, які можуть бути знайомі з автором або цікавляться його думками та коментарями щодо подій у світі, фахової діяльності, родинного життя, мистецтва тощо. Тільки деякі з них стають відомими блогерами, нові пости яких можуть отримувати десятки або сотні коментарів.

Педагогічна комунікація з використанням блогосфери останнім часом набула широкої популярності. Для аналізу було відібрано 10 учительських блогів. Підписників у цих блогах – небагато – 14 – 100 осіб. Зате кількість гостей – від 48 тис. до 162 тис. Початок роботи над таким видом навчальної комунікації, як правило, – 2014-2015 рр. Треба відзначити, що деякі вчителі, на жаль, не до кінця усвідомлюють мету власного блогу: 20% авторів блогів, не використовують блоги уповні за призначенням: такий блог не має ознак активності, є лише статична інформація про вчителя (велике фото і не одне, біографія, грамоти тощо). 80 % авторів активно підтримують функціонування своїх блогів. Подаємо основну інформацію, яка представлена у блогах учителів початкової школи:

1. Перехід на сайти міністерства, районних відділів освіти, школи, бібліотеки, на блоги завуча, директора, інших вчителів а також на дитячі цікаві сайти.
2. Шкільна документація, методичні рекомендації для вчителів, електронні версії підручників, проектна діяльність, зразки контрольних робіт, презентації уроків, домашні завдання (на жаль, не активні), права дитини.
3. Інформація для батьків.
4. Виховна робота, класне життя, фотоальбом, відео, сторінки здоров'я, конкурси, цікавинки, медіаграмотність, (читалочка, рахівничок, вузлики на пам'ять), календар пам'ятних дат, калькулятор, погода, вітання дітей з іменинами, з Днем народження,
5. Оголошення, новини, архів, перекладач.

Ще один засіб сучасної педагогічної комунікації це – сайти шкіл. Вони надають більш загальну інформацію про навчальний процес. Відображено інформація про школу, розклад, методична робота, виховна робота, основна інформація про вчительський колектив, проектна діяльність, міжнародна співпраця, фотогалерея. На деяких сайтах школи є перехід на блоги вчителів. Окремих сторінок вчителів на сайтах не виявлено. Сайти працюють переважно з 2009 р.

У блогах вчителів, і це природньо, більш індивідуально адресована інформація ніж на сайтах школи.

Прогнозувати успіх такої педагогічної інтернет-комунікації можливо не завжди, оскільки він нерідко залежить від багатьох непередбачуваних обставин. Тому вчитель має діяти водночас у кількох вимірах: безпосередньо спілкуватися з партнером, спостерігати за собою і своїми діями, утримувати під контролем свідомості мету спілкування, оцінювати доцільність її досягнення. Співвіднесення прогнозованого перебігу подій з реальними є підставою для корегування своєї діяльності.

Отже, комунікативна діяльність педагога - це процес постійного аналізу і динамічного вивчення, реакції на навчальну комунікацію, моніторинг свого оточення, активна діяльність щодо оцінки ситуації, контроль за реакцією адресата, вивчення і реагування на зворотній зв'язок, за потреби – відповідна стимуляційно-заохочувальна діяльність щодо якості та кількості комунікативного процесу. Тільки на основі ретельного дослідження інтернет-комунікації, аналізу усієї ситуації, творчого, динамічного підходу педагог знаходитиме адекватні засоби для забезпечення педагогічно доцільної комунікації.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія / Н. П. Волкова. – Д. : Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.
3. Дмитренко К. А. Сутність професійної комунікації у педагогічній освіті / К. А. Дмитренко. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. - 2012. - № 7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_4
4. Леонтьев, А. А. Педагогическое общение / А. А. Леонтьев. – М. : Знание, 1979. – 48 с.
5. Привалов А. Общий взгляд сверху -- очень общий // "Эксперт" N34 (623), 01 сентября -- 08 сентября 2008 (http://www.expert.ru/printissues/expert/2008/34/den_znaniy/)
6. Шкуренко О. В. Професійно-педагогічна комунікація майбутніх вчителів початкових класів / О. В. Шкуренко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. - 2009. - Вип. 166. - С. 202-205.